

Моральний стан радянського суспільства в період загострення кризи радянської системи

Ольга Лімонова

Унікальна можливість для учнів побувати "в шкурі" опонента, реконструювати аргументацію тієї точки зору, з якою принципово не згоден. Це може сприяти наближенню до порозуміння з найгостріших питань.

Мета:

спонукати учнів аналізувати, узагальнювати, активно використовувати в нестандартній ситуації навчальний матеріал; висловлювати і аргументувати власну думку щодо кризи суспільної свідомості та початку формування подвійної моралі радянського суспільства.

Очікувані результати:

після цього заняття учні зможуть:

- надавати суб'єктивну оцінку моральному стану суспільства (виправдання / засудження / компромісна оцінка);
- реконструювати аргументацію протилежної точки зору.

Тривалість: 90 хвилин.

Формат: урок, практичне заняття.

Необхідні матеріали:

мультимедійне обладнання (інтерактивна дошка, проектор, комп'ютер), доступ до інтернету, віртуальний тур виставкою «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії», роздатковий матеріал (додатки 1 і 2).

План заходу

Крок 1. Організаційний момент

Спочатку об'єднайте учнів у дві рівновеликі групи. Вибір має бути цілком випадковим, щоб ніхто потім не ображався, що його «не до тієї» групи віднесли.

Роздаючи ролі, акцентуйте увагу на тому, що це – ЛИШЕ РОЛІ, вони тимчасові.

Перша група буде умовними прибічниками (принаймні, не противниками) дій офіційної радянської влади щодо Бабиного Яру. Їхній девіз: «МЕНЕ **ВСЕ** ВЛАШТОВУЄ». Відповідно, друга група – умовні опозиціонери. Їхній девіз: «МЕНЕ **НЕ** ВЛАШТОВУЄ».

Озвучте завдання для груп: учні разом дивитимуться елементи віртуального туру виставкою, фото, кінохроніку, користуватимуться спільним роздатковим матеріалом, **АЛЕ...** коментарі і

висновки кожна група має надати свої, відповідно до отриманої ролі. Групи мають не просто озвучити свої коментарі, а й аргументувати їх, спираючись на попередні знання з історії України.

Крок 2. Робота груп

Основні теми: ставлення до забудови Бабиного Яру, Куренівської катастрофи 1961 року. Розгляньте стенд виставки "Забудова Бабиного Яру за радянських часів" (фото та опис), ознайомтеся з додатками 1 і 2, перегляньте кінохроніку "Куренівська катастрофа". Під час ознайомлення з матеріалами обговорюйте побачене, щоб переконатися, що всі учні розуміють те, що бачать і чують, сутність подій та їхнє значення.

Після ознайомлення з матеріалом надайте 5–7 хвилин на формулювання групою своєї позиції щодо забудови Бабиного Яру та Куренівської катастрофи 1961 року.

Зверніть увагу: У випадку Куренівської катастрофи 1961 року групам потрібно трошки інакше сформулювати свої вихідні позиції з "влаштовує / не влаштовує", наприклад, на "влада винувата / влада не винувата", залежно від напряму обговорення в групі.

Надайте групам 5 хвилин на виступ.

Крок 3. Продовження роботи груп

Основні теми: ставлення до питання встановлення пам'ятника жертвам трагедії та церемоній вшанування їхньої пам'яті. Розгляньте стенди виставки "Архітектурні конкурси 1965 року", "Несанкціонований мітинг 1966 р.", "Радянський пам'ятник 1976 року", "Неформальне вшанування пам'яті за радянських часів" та "Офіційні церемонії за радянських часів" (фото та опис), перегляньте кінохроніки "Конкурс 1965" та "Мітинг 1966". Під час ознайомлення з матеріалами обговорюйте побачене, щоб вчитель міг переконатися, що всі учні розуміють те, що бачать і чують, сутність подій та їхнє значення.

Після ознайомлення з матеріалом надайте 5–7 хвилин на формулювання групою своєї позиції щодо встановлення пам'ятника жертвам трагедії та церемоній вшанування їхньої пам'яті.

Надайте групам 5 хвилин на виступ.

Крок 4. Висновки

Сформулюйте з учнями висновки та проведіть підбиття підсумків за методом "Відкритий мікрофон".

Запитання для учнів:

- Як я почувався (-лася) у наданій ролі? Чому?
- За моїми спостереженнями, більшість громадян влаштовувало / не влаштовувало ставлення до пам'яті про трагедію Бабиного Яру. З чим це пов'язано?

Моральний стан радянського суспільства в період загострення кризи радянської системи

- Чи можна назвати цю ситуацію формуванням подвійної моралі радянського суспільства? Що таке «подвійна мораль»? Це добре чи погано?
- До яких наслідків може привести застосування суспільством подвійної моралі? Чому?

ЗАБУДОВА БАБИНОГО ЯРУ

Посилання на файл:

[Dodatok_1_Zabudova.pdf](#)

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: Т. Евстафьева "Бабий Яр во второй половине XX века" (стаття доступна повністю на сайті Комітету "Бабин Яр": <http://www.kby.kiev.ua/book1/articles/art37.html>))

КУРЕНІВСЬКА КАТАСТРОФА

Посилання на файл:

[Dodatok_2_Kurenivska_katastrofa.pdf](#)

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело: Т. Євстаф'єва "Куренівська трагедія. Як і чому це сталося?" (повний варіант див. у інтернет-виданні «Українська правда»: <http://www.istpravda.com.ua/research/4d7ce3186e47c/>))

Додаток 1

ЗАБУДОВА БАБИНОГО ЯРУ (мовою оригіналу)

«С 1959 г. начинается строительство жилого массива Сырец площадью более 75 га. Массив застраивался преимущественно 5-этажными кирпичными и панельными домами с вкраплением частных домов и 2–3-этажных домов “сталинского типа”. Прокладываются новые улицы, и в целях получения полезной для застройки площади, а также во избежание роста оврага, находящегося в зоне города, было решено ликвидировать Бабий Яр. Планировалось залить овраг путем намыва грунта, транспортируемого сюда по трубам в виде пульпы из карьеров Петровских кирпичных заводов, где производилась добыча глины, идущей на изготовление кирпича. Проект передачи жидких грунтов был экспериментальным».

«8 марта 1950 г. Было принято решение: Учитывая необходимость вскрышных работ в карьерах кирпичных заводов № 1 и № 2 и целесообразность замыва отрогов Бабьего Яра, благодаря чему можно будет между Лукьяновкой и Куреневкой наладить удобное транспортное сообщение, исполнительный комитет городского Совета депутатов трудящихся постановил: “[...] Принять предложенный [...] вариант производства вскрышных работ [...] со сбросом пульпы в Бабий Яр”».

«12 апреля 1955 г. принимается еще одно решение за № 419: “В связи с необходимостью срочного обустройства продолжения ул. Мельникова и ул. Оранжевой через верховья Бабьего Яра, в соответствии с Генеральным планом г. Киева, исполнительный комитет [...] постановляет: 1) Обязать заводоуправление Петровских кирпичных заводов № 1 и 2 перевести замыв верховья Бабьего Яра от ул. Лагерной до продолжения ул. Дорогожицкой до отметок поверхности земли около верховья [...]”»

(Зі статті Т. Евстафьева «Бабий Яр во второй половине XX века» (доступна повністю на сайті Комітету «Бабин Яр»: <http://www.kby.kiev.ua/book1/articles/art37.html>)

Додаток 2

КУРЕНІВСЬКА КАТАСТРОФА (мовою оригіналу)

Справки и информации, которые готовили для ЦК КПУ Председатель КГБ при СМ УССР В. Никитченко и начальник Управления КГБ при СМ УССР по Киевской области генерал-майор П. Тихонов за период с 14 по 22 марта 1961 года:

«От агентуры, доверенных лиц продолжают поступать сообщения о реагировании населения на происшествие. Большинство лиц, с которыми общались агентура и доверенные лица положительно реагировали на сообщение Киевского радио о происшествии, однако отдельные лица высказывали нездоровые и неправильные суждения.

[...] “У нас ничего не сообщают по случаю подольской аварии, и сколько погибло людей и сколько убытков нанесено государству. А вот, когда за границей случается что-нибудь подобное, у нас моментально сообщается во всей прессе”.

[...] Там надо было бы памятник поставить, а не разворачивать такое строительство».

[...] “Наконец-то. А то, говорят, «Би-би-си» об этом сообщило еще 13 марта. 52 человека убитых – это выглядит преуменьшено”.

[...] “А виновники катастрофы указаны? Нет. Это безобразие! Виновники, безусловно, есть. Это те люди, которые отвечали за технику безопасности на строительстве. Их надо привлечь к ответственности”.

[...] “Интересно, вчера по радио передали об этом «ЧП» – самая явная брехня. Одним словом, все очень возмущены этой передачей по радио. Кому врут? Ведь передавали только для Киева, где всем очень хорошо известно. Если бы эта передача была в более широком масштабе, тогда бы как-то оправдывалась такая ложь, чтобы не поднимать паники”.

[...] “Часть лиц еврейской национальности продолжают высказывать нездоровые суждения, связывая строительство объекта в Бабьем Яру с жертвами, расстрелянными немцами в период Отечественной войны”.

[...] “Надумали строить гнилой массив на Бабьем Яру, вместо того, чтобы построить там памятник погибшим евреям”.

[...] “Лавру 11 марта закрыли и всех повыгоняли, а 13 марта на Куреневке случилось бедствие, погибли тысячи людей... Вот чудо и ужас. Гнев божий”.

(Зі статті Т. Євстаф'єва «Куренівська трагедія. Як і чому це сталося?» (повний варіант див. у інтернет-виданні «Українська правда»:

<http://www.istpravda.com.ua/research/4d7ce3186e47c/>)